

„Postępowanie rejestrowe” w procesie karnym

Wprowadzenie nowelą z dnia 10 stycznia 2003 r.¹ postępowania rejestrowego do kodeksu postępowania karnego było spowodowane próbą odciążenia pracy organów ścigania w sprawach mniejszej wagi w celu skupienia sił i środków na ściganiu przestępstw o cięższym wymiarze gatunkowym. Instytucja zamieszczona w art. 325f k.p.k. wpisuje się w ogólny nurt tej gruntownej nowelizacji przepisów karnoprosesowych, której jednym z celów było przede wszystkim to, aby „przyspieszyć postępowanie, znacznie je uprościć (...)”². Zanim zostanie przedstawiona szczegółowa analiza unormowania postępowania rejestrowego, niezbędne jest sięgnięcie do wstępnych projektów tej regulacji, będących pierwowzorem art. 325f k.p.k. oraz ich oceny, dokonanej przez przedstawicieli nauki.

Pomysł szybkiego zakańczania postępowania w przypadkach niemożności wykrycia sprawcy powstał w 2000 roku i znalazł swoje odzwierciedlenie w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przeszłości. Jak wskazał M. J. Lisiecki, jednym z przedsięwzięć mających doprowadzić do poprawy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego było wprowadzenie procedury rejestracyjnej przestępstw³. Taka regulacja miała doprowadzić do stanu, w którym Policja nie byłaby angażowana w fikcyjne wykonywanie czynności w sprawach, w których od samego początku brak jest rokowań co do wykrycia sprawcy⁴. Podobny pogląd zaprezentował S. Waltoś, stwierdzając, że chodziło o to, aby w razie występującego od pierwszej chwili braku jakichkolwiek dowodów, które mogłyby doprowadzić do wykrycia sprawcy przestępstwa, nie zmuszać policjantów do fikcyjnych czynności procesowych, np. zupełnie bezużytecznych przesłuchań świadków, którzy nie mają żadnej wiedzy o sprawie, spisywania notatek stwierdzających nie zawsze zgodnie

¹ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 2003 r., Nr 17, poz. 155). Ustawa ta weszła w życie w dniu 1 lipca 2003 r.

² Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie kodeksu postępowania karnego i niektórych innych ustaw, Warszawa 2001, s. 1.

³ M. J. Lisiecki, Uwagi polemiczne do projektów postępowania rejestracyjnego i alternatywne propozycje zastosowania uproszczeń w dochodzeniach nie rokujących wykrycia sprawcy, (w:) Postępowanie karne w XXI wieku, Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Popowo, 26–28 października 2001 r., P. Kruszyński (red.), Warszawa 2002, s. 175.

⁴ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 2004, s. 443.

z prawdą, że dokonano penetracji środowisk przestępczych w poszukiwaniu np. przedmiotów pochodzących z kradzieży lub że rozpytano nieznaną z nazwiska osoby, które mogłyby coś powiedzieć na temat przestępstwa, oczywiście z rezultatami z góry do przewidzenia⁵. Z kolei J. Grajewski wyraził krytyczne stanowisko co do pierwotnego pomysłu rezygnacji z uruchomienia dochodzenia w drobnych sprawach na rzecz jedynie rejestracji zgłoszenia w komputerze, sugerując, że jest to efekt lobbingu policyjnego⁶.

U podstaw projektowanej instytucji widoczny był zatem aspekt pragmatyczny, ponieważ miarą efektywności organów ścigania, zwłaszcza Policji, nie jest multiplikacja dokumentacji procesowej, ale poczynienie prawdziwych ustaleń faktycznych. Świadczy o tym wymienienie w art. 297 § 1 k.p.k. celów postępowania przygotowawczego: jako punkt pierwszy – ustalenia, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo, jako punkt drugi – wykrycia i w razie potrzeby ujęcia sprawcy. Koncepcja sprawnego umarzania postępowań w sprawach mniejszej wagi, aby skupić czas i energię na wykonywanie czynności w sprawach poważniejszych, kryła w sobie pewną nieścistość. Otóż, nie wykazano jak do tej pory, że rezygnacja z jednych czynności i zaoszczędzenie dzięki temu sił i środków przekłada się automatycznie na skuteczność i jakość działania w innych postępowaniach. Nie mniej idea urealnienia postępowań w sprawach, w których możliwości ustalenia osoby lub osób sprawców przestępstwa są niewielkie, a szereg podejmowanych czynności stanowi w istocie fikcję, zasługuje na pozytywny komentarz.

Pierwszym proponowanym rozwiązaniem było wpisanie, w określonych, zdefiniowanych przez ustawę sytuacjach zawiadomienia o przestępstwie, do rejestru przestępstw, bez uprzedniego wydania postanowienia o wszczęciu dochodzenia, gdy cel procesu karnego w postaci wykrycia sprawcy nie mógł być realizowany z powodu braku możliwości wykrywczo-dowodowych⁷. Czynności przeprowadzane w ramach tzw. postępowania rejestracyjnego miały być dokumentowane w przygotowanych do tego specjalnych, skróconych formularzach. Wpisanie sprawy do rejestru przestępstw oznaczało zakończenie czynności procesowych w danym postępowaniu, natomiast próby wykrycia sprawcy przestępstwa miały się opierać od tej pory na przepisach regulujących czynności operacyjno-rozpoznawcze. Powyższa propozycja miała więcej wad niż zalet. Przede wszystkim istniała obawa, w jaki sposób i na jakiej podstawie policjant obsługujący zdarzenie miałby niejako „na wej-

⁵ S. Waltoś, Tak zwane umorzenie rejestrowe czyli legislacyjna kula w płocie, (w:) Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu, red. M. Płachta, Gdańskie Studia Prawnicze, t. 11, Gdańsk 2003, s. 277.

⁶ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 2003, s. 788.

⁷ M. J. Lisiecki, Uwagi polemiczne do projektów..., *op. cit.*, s. 176.

ściu”, uzyskując wstępną informację o przestępstwie, zakwalifikować zdarzenie jako podlegające pod postępowanie rejestracyjne i użyć w tym celu skróconych druków procesowych. Regulacja w powyższym brzmieniu prowadziła do zaniechania ścigania, które tak naprawdę nigdy nie zostałyby wszczęte.

O wiele bardziej konkretny w swych postanowieniach był projekt ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (druk Sejmu III kadencji nr 3440), która z uwagi na skuteczne veto Prezydenta RP z dnia 9 października 2001 r. nie stała się obowiązującym prawem⁸. Zgodnie z projektowanym art. 322a k.p.k., w dochodzeniu w sprawach o przestępstwa określone w art. 278 § 1 i 3 oraz § 5 w zw. z § 1 i 3 k.k., art. 279 § 1 k.k. i art. 288 § 1 lub 2 k.k., jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo wyrządzona szkoda nie przekroczyły trzykrotności najniższego miesięcznego wynagrodzenia, Policja, jeżeli dane uzyskane w toku prowadzonego przez okres nie dłuższy niż 10 dni dochodzenia nie stwarzałyby dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych, mogłaby wydać postanowienie o wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Takie postanowienie wymagało pisemnego zatwierdzenia przez prokuratora. Zgodnie z projektem, na postanowienie o wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw przysługiwałoby zażalenie pokrzywdzonemu i osobie lub instytucji, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Po wydaniu postanowienia Policja byłaby zobligowana na podstawie odrębnych przepisów (miały to być przepisy ustawy o Policji dotyczące czynności operacyjno-rozpoznawczych) prowadzić czynności w celu wykrycia sprawcy i uzyskania dowodów. Projekt ten przewidywał delegację dla Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia, w którym miały się znaleźć m.in. szczegółowe zasady wpisywania spraw do rejestru przestępstw oraz sposób ich okresowej kontroli. Natomiast poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, który został złożony w dniu 23 marca 2002 r. (druk Sejmu IV kadencji nr 388), był zbieżny z projektem z sierpnia 2001 r. z tą różnicą, iż przewidywał inny katalog przestępstw przeciwko mieniu, w których możliwe było zastosowanie postępowania rejestrowego.

Zawetowanie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r., w której przewidziano nowelizację aż trzech kodeksów, spowodowało, iż konieczne stało się opracowanie nowego projektu kodeksu postępowania karnego. Powołany przez Prezydenta RP zespół ds. nowelizacji na bazie zawetowanej ustawy opra-

⁸ Szerokie omówienie projektów ustaw dotyczących postępowania rejestrowego i prace legislacyjne w tym zakresie w pracy A. T a r a c h y, Problemy legislacyjne z tzw. „postępowaniem rejestrowym” w polskim procesie karnym, *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 2003, nr 4, s. 114–124.

cował kolejny projekt zmian w kodeksie postępowania karnego, który został skierowany do Sejmu w dniu 19 grudnia 2001 r. (druk Sejmu IV kadencji nr 182). W projekcie prezydenckim regulacje dotyczące postępowania rejestrowego zostały przewidziane wśród przepisów o postępowaniu uproszczonym. Dodany tą ustawą art. 472a k.p.k. miał stanowić, iż jeżeli dane uzyskane w toku czynności, o których mowa w art. 307 § 1 k.p.k. lub prowadzonego przez okres co najmniej 7 dni, nie dłuższy niż miesiąc dochodzenia, nie stwarzają dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych, można wydać postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. W pozostałym zakresie projekt w swych postanowieniach szczegółowych odpowiadał generalnie rozwiązaniom przyjętym w projekcie z sierpnia 2001 r. Zasadnicza różnica polegała na zwiększeniu zakresu spraw, w których możliwe było zastosowanie trybu rejestrowego; o ile propozycja ustawy z sierpnia 2001 r. odnosiła się do wybranych przestępstw przeciwko mieniu, to projekt z grudnia 2001 r. przewidywał możliwość szybszego umarzania spraw z powodu niewykrycia sprawcy, gdy postępowanie w danej sprawie miało formę dochodzenia lub przeprowadzone czynności sprawdzające dotyczyły przestępstwa, które kwalifikowało się do prowadzenia w formie dochodzenia.

Ostatecznie, nowelizacja kodeksu postępowania z dnia 10 stycznia 2003 r. zrezygnowała z dochodzenia uproszczonego (art. 470–470 k.p.k. zostały uchylone) na rzecz koncepcji jednolitego dochodzenia uregulowanego przede wszystkim w rozdziale 36a k.p.k. – dochodzenie, ale także rozdziale 33 – przepisy ogólne oraz na podstawie art. 325a k.p.k. odpowiednio przez przepisy dotyczące śledztwa – rozdziały 34–36 k.p.k. W art. 325f k.p.k. ustawodawca, upraszczając i tak odformalizowane dochodzenie, zamieścił instytucję postępowania rejestrowego.

Na wstępie należy zwrócić uwagę na kwestię nazewnictwa nowej instytucji z art. 325f k.p.k. W literaturze przedmiotu można spotkać określenia: dochodzenie rejestrowe (rejestrowane)⁹, postępowanie rejestrowe¹⁰, umorze-

⁹ Tak m.in. K. Marszał (red.), S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny*, Katowice 2003, s. 419; M. Zbrojewska, *O zmianach w postępowaniu przygotowawczym*, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 6, s. 48.

¹⁰ Tak m.in. J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, s. 787; P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004, s. 157; C. Kulesza, (w:) B. Bieńkowska, P. Kruszyński (red.), C. Kulesza, P. Piszczek, *Wykład prawa karnego procesowego*, Białystok 2004, s. 317; H. Skwarczyński, *Postępowanie rejestrowe – nowy instrument w pracy organów ścigania*, *Monitor Prawniczy* 2003, nr 14, s. 640; A. Taracha, *Problemy legislacyjne...*, *op. cit.*, s. 114; R. A. Stefański, *Postępowanie „rejestrowe” w procesie karnym*, (w:) *Aktualne problemy prawa i procesu karnego. Księga ofiarowana Profesorowi Janowi Grajewskiemu*, red. M. Płachta, *Gdańskie Studia Prawnicze*, t. 11, Gdańsk 2003, s. 285.

nie rejestrowe¹¹, umorzenie rejestrowe dochodzenia¹², umorzenie z wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw¹³. Przypisanie danego terminu do wskazanej regulacji jest o tyle ważne, że w samym określeniu może być po części oddany charakter instytucji. Nie można zgodzić się z poglądem, że art. 325f k.p.k. reguluje dochodzenie rejestrowe, ponieważ nie jest to odrębna forma postępowania przygotowawczego ani tryb szczególnie dochodzenia. Słuszna jest uwaga S. Waltośa, że powstały tylko przepisy przewidujące warunki przyspieszonego umarzenia w pewnych wypadkach oraz normujące konsekwencję takiego umorzenia w wypadku wykrycia sprawcy przestępstwa¹⁴. Z kolei terminy: „umorzenie rejestrowe”, „umorzenie rejestrowe dochodzenia”, „umorzenie z wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw” skupiają się jedynie na jednym, wprawdzie najistotniejszym, aspekcie art. 325f k.p.k., gdyż wskazują na treść podejmowanej decyzji procesowej, którą jest umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw. Nie przedstawia to jednak całokształtu unormowania art. 325f k.p.k., ponieważ sprawa po umorzeniu i wpisaniu do rejestru przestępstw nie pozostaje w niebycie, czego wyrazem jest zobligowanie Policji do podejmowania czynności w celu wykrycia sprawcy, ewentualnie podjęcia postępowania w razie poczynienia niezbędnych ustaleń w tym zakresie. Moim zdaniem, najwłaściwsze jest używanie sformułowania „postępowanie rejestrowe”, ponieważ obejmuje zakresem znaczeniowym szereg czynności wskazanych w przepisach art. 325f § 1–4 k.p.k., co nie zmienia faktu, że konkretyzując zagadnienie do podjętej decyzji procesowej, można uściślić myśl przez wyrażenie „umorzenie rejestrowe”, „umorzenie rejestrowe dochodzenia”, czy też „umorzenie z wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw”.

Zgodnie z art. 325f § 1 k.p.k., jeżeli dane uzyskane w toku czynności, o których mowa w art. 308 § 1 k.p.k., lub prowadzonego przez okres co najmniej 5 dni dochodzenia nie stwarzają dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy, można wydać postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Umieszczenie przepisów o postępowaniu rejestrowym w rozdziale dotyczącym dochodzenia, wymienienie w przepisie art. 325e § 1 k.p.k. postanowienia o umorzeniu i wpisaniu sprawy do rejestru

¹¹ Tak m.in. D. Osowska, (w:) A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kała, D. Osowska, A. Lach, Przebieg procesu karnego, Toruń 2003, s. 62.

¹² Tak m.in. K. Boratyńska, Umorzenie rejestrowe dochodzenia – wybrane problemy, (w:) L. Eteł (red.), Studencka Poradnia Prawna 2005, Białystok 2005, s. 226; W. Grzeszczyk, Główne kierunki zmian kodeksu postępowania karnego (część II), Prokuratura i Prawo 2003, nr 6, s. 11; S. Waltoś, Tak zwane umorzenie rejestrowe..., *op. cit.*, s. 279; tenże, Główne nurty nowelizacji procedury karnej, Państwo i Prawo 2003, nr 4, s. 13.

¹³ Tak m.in. T. Grzegorzczak, Wybrane zagadnienia najnowszej nowelizacji procedury karnej, Państwo i Prawo 2003, nr 8, s. 16.

¹⁴ S. Waltoś, Tak zwane umorzenie rejestrowe..., *op. cit.*, s. 279; podobnie H. Skwarczyński, Postępowanie rejestrowe..., *op. cit.*, s. 640.

przestępstw jako jednej z form zakończenia dochodzenia¹⁵, a zwłaszcza dwukrotne wskazanie w przepisie § 1 art. 325f k.p.k. zwrotu „dochodzenia” przesądza, iż postępowanie rejestrowe dotyczy spraw o przestępstwa, co do których może być prowadzone dochodzenie. Drogą rozumowania *a contrario*, postępowanie rejestrowe wykluczone jest w sprawach, odnośnie których ustawa przewiduje śledztwo jako formę postępowania przygotowawczego. Zakres przedmiotowy instytucji z art. 325f k.p.k. jest szeroki, ponieważ stosownie do treści art. 325b § 1 k.p.k. dochodzenie prowadzi się w sprawach o przestępstwa należące do właściwości sądu rejonowego: 1) zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 złotych, 2) przewidziane w art. 159 i 262 § 2 k.k., 3) przewidziane w art. 279 § 1, art. 286 § 1 i 2 oraz w art. 289 § 2 k.k., jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 50 000 złotych. Spośród spraw o przestępstwa wymienione w § 1 pkt 1 nie prowadzi się dochodzenia w sprawach o przestępstwa określone w kodeksie karnym w art. 155, 156 § 2, 157a § 1, 164 § 2, 165 § 2, 168, 174 § 2, 175, 181–184, 186, 187, 197 § 2, 201, 228 § 2, 229 § 2, 230 § 2, 230a § 2, 231 § 1 i 3, 233 § 1 i 4, 234, 235, 240 § 1, 250a § 1–3, 258 § 1 i 2, 265 § 1 i 3, 266 § 2, 271 § 1 i 2 oraz w rozdziale XXXVI i XXXVII (art. 325b § 2 k.p.k.). Skoro w kategorii spraw wymienionych w art. 325b § 2 k.p.k. wykluczone jest prowadzenie dochodzenia, to tym samym nie jest możliwe w przypadku braku dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy umorzenie i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw. Odnotować należy, na co zwrócił uwagę R. A. Stefański, że występki wymienione w art. 25 § 1 pkt 2 k.p.k. jako przynależne do rozpoznania w pierwszej instancji przez sąd okręgowy także nie mogą zakończyć się umorzeniem i wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw, ponieważ dochodzenie prowadzi się w sprawach, do rozpoznania których właściwy jest sąd rejonowy¹⁶, a nie sąd okręgowy. Na kwestię postępowania rejestrowego przepis art. 325c k.p.k. nie ma wpływu, ponieważ dotyczy on wyłączenia prowadzenia dochodzenia z uwagi na okoliczności odnoszące się do osoby sprawcy, podczas gdy podstawową przesłanką umorzenia rejestrowego jest niemożność wykrycia sprawcy. W sprawach wskazanych w art. 325c k.p.k. dochodzenia nie prowadzi się, więc formę postępowania stanowi śledztwo, a to i tak nie uprawnia organu ścigania do umorzenia postępowania w oparciu o art. 325f § 1 k.p.k.

Biorąc pod uwagę tak rozległy zakres spraw, w których prowadzi się dochodzenie i w których potencjalnie możliwe jest umorzenie postępowania

¹⁵ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 158.

¹⁶ R. A. Stefański, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 286.

i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw, powstają wątpliwości, czy ustawodawca w swej regulacji nie poszedł za daleko. Wątpliwości są tym większe, że wspomniany już projekt z sierpnia 2001 r. przewidywał, że postępowanie rejestrowe mogło dotyczyć enumeratywnie wskazanych przestępstw przeciwko mieniu, jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub zamierzona nie przekraczała trzykrotności najniższego wynagrodzenia. W doktrynie wskazano, że taki kształt unormowania może prowadzić do podziału spraw na „łatwiejsze” i „trudniejsze”, co do których organ poprzestanie wyłącznie na ich „rejestracji”¹⁷. Ustanowienie w sprawach przeciwko mieniu, iż wartość szkody decydująca o prowadzeniu dochodzenia, a jednocześnie o możliwości umorzenia rejestrowego tego postępowania, to kwota 50 000 zł, która dla większości społeczeństwa jest nadal dużą wartością, może być utożsamiane z beczynnością organu, którego rola w postępowaniu sprowadzała się do przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie.

Postępowanie rejestrowe nie jest żadną odrębną formą postępowania przygotowawczego ani też trybem szczególnym dochodzenia¹⁸. Nie wydaje się postanowienia o wszczęciu postępowanie rejestrowego, jak też nie zamieszcza się w postanowieniu o wszczęciu dochodzenia informacji o jego prowadzeniu w trybie postępowania rejestrowego. Dochodzenie prowadzi się po jego wszczęciu, a decyzja procesowa w tym zakresie – postanowienie o wszczęciu dochodzenia, co stanowi kolejny przykład ograniczania formalizmu procesowego, może zostać zamieszczona w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (art. 304a k.p.k. w zw. z art. 325e § 1 *in fine* k.p.k.)¹⁹. Postępowanie rejestrowe, co wynika z istoty tej instytucji, zawęży swój zakres jedynie do fazy *in rem*, nie przechodząc w stadium *in personam*, ponieważ sprawca przestępstwa nie zostaje wykryty.

Zgodnie z § 1 art. 325f k.p.k., czynności, które można podejmować w ramach postępowania rejestrowego, można ograniczyć do postępowania w niezbędnym zakresie (art. 308 § 1 k.p.k.) lub czynności dochodzenia.

Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. nowelizująca kodeks postępowania karnego w swym pierwotnym brzmieniu przewidywała również, że możliwe było wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw po przeprowadzeniu, w oparciu o art. 307 § 1 k.p.k.,

¹⁷ J. Tylman, Uproszczone formy zakończenia postępowania przygotowawczego. Głos w dyskusji, (w:) Postępowanie karne w XXI wieku, Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Popowo, 26–28 października 2001 r., P. Kruszyński (red.), Warszawa 2002, s. 191.

¹⁸ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 791.

¹⁹ R. A. Stefański, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 290.

czynności sprawdzających. Od początku prac nad instytucją postępowania rejestrowego możliwość umarzenia dochodzenia wyłącznie po przeprowadzeniu czynności sprawdzających budziła słuszne zastrzeżenia w piśmiennictwie. Należy zauważyć, że w trakcie prac ustawodawczych w Senacie RP zaproponowano skreślenie w treści art. 325f k.p.k. wyrazów „art. 307 lub”, lecz poprawkę tę odrzucono²⁰. Zatem już w trakcie prac legislacyjnych zauważono, że nie można umarzać postępowania, gdy wcześniej nie zostało ono wszczęte²¹. Celem postępowania sprawdzającego (taka nomenklatura wynika z art. 307 § 2 k.p.k.) jest uzyskanie dodatkowych informacji pochodzących z zawiadomienia o przestępstwie lub wniosku o ściganie, które to informacje pozwalają skonkretyzować, czy istnieje w rozumieniu art. 303 k.p.k. uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa. Innymi słowy, wskazane w zawiadomieniu o przestępstwie przypuszczenie, że przestępstwo mogło mieć miejsce, po przeprowadzeniu postępowania sprawdzającego, przeradza się w większy stopień prawdopodobieństwa, jakim jest uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa²². Poza tym, co trafnie wskazała K. Boratyńska, czynności postępowania sprawdzającego nie mogą zmierzać do tego, czy rzeczywiście zostało popełnione przestępstwo, gdyż takie ustalenia są jednym z celów postępowania przygotowawczego (art. 297 § 1 pkt 1 k.p.k.)²³, a przecież czynności postępowania sprawdzającego nie należą do postępowania przygotowawczego²⁴, a jedynie wyprzedzają ewentualnie jego wszczęcie²⁵. Konieczność ustalenia w trakcie postępowania sprawdzającego istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa jako tzw. faktycznej przesłanki procesu²⁶ determinuje treść decyzji kończącej to postępowanie: wszczęcie postępowania albo odmowa wszczęcia postępowania. Postępowanie sprawdzające nie może zakończyć się umorzeniem postępowania, a takie właśnie rozwiązanie przewidywał art. 325f k.p.k. w swym pierwotnym brzmieniu.

²⁰ Jak podaje A. Taracha, poprawka Senatu RP o skreśleniu wyrazów „art. 307 lub” oparta była na przygotowanej przez prof. R. Kmiecika ekspertyzie (A. Taracha, *Problemy legislacyjne...*, *op. cit.*, s. 118).

²¹ Natomiast M. J. Lisiecki afirmował przyjęcie takiego rozwiązania, które polegałoby na wydaniu decyzji procesowej w postaci postanowienia o odmowie wszczęcia lub umorzenia dochodzenia przed formalnym wszczęciem wobec niewykrycia sprawcy (M. J. Lisiecki, *Uwagi polemiczne do projektów...*, *op. cit.*, s. 181–182).

²² R. A. Stefański, *Postępowanie „rejestrowe”...*, *op. cit.*, s. 287 – za T. Grzegorzczkiem, *Odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego*, *Problemy Praworządności* 1979, nr 4, s. 21.

²³ K. Boratyńska, *Umorzenie rejestrowe dochodzenia...*, *op. cit.*, s. 228.

²⁴ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, s. 48–49.

²⁵ T. Grzegorzczk, J. Tyłman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003, s. 620.

²⁶ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2003, s. 473.

W literaturze wskazano również, że „w wypadku zakończenia czynności na etapie postępowania sprawdzającego nie zostaje zrealizowana podstawowa przesłanka postępowania rejestracyjnego, którą jest brak perspektyw wykrycia sprawcy przestępstwa, skoro czynności ograniczyły się do poszerzenia informacji o zdarzeniach istotnych dla podjęcia decyzji co do wszczęcia dochodzenia. Prognoza co do możliwości wykrycia sprawcy przestępstwa musi opierać się na określonych faktach, które przy uwzględnieniu zakresu postępowania sprawdzającego nie mogą być ustalone w jego toku”²⁷. Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów nie mieści się w zakresie postępowania sprawdzającego, a przecież ustawa przewiduje, że po umorzeniu będą kontynuowane czynności mające na celu wykrycie sprawcy. Należałoby zatem odpowiedzieć, w jakim trybie przeprowadzić np. oględziny miejsca zdarzenia, pobrać odciski palców, aby mogły one stanowić materiał dowodowy w podjętym postępowaniu w razie wykrycia sprawcy. Ponadto, przyjmując czynności z art. 307 § 1 k.p.k. jako wystarczające do umorzenia rejestrowego należałoby dopuścić umorzenie jedynie w oparciu o doniesienie o przestępstwie, z którego jasno wynikałoby, że zostało popełnione przestępstwo. Skoro fakt przestępstwa wynikałby z czynności przeprowadzonych na podstawie art. 307 § 1 k.p.k., to także mógłby wynikać z samego zawiadomienia o przestępstwie, kiedy to postępowanie sprawdzające nie byłoby już konieczne. Na taki absurd zwracał uwagę R. A. Stefański, którego zdaniem odesłanie w art. 325f k.p.k. do czynności określonych w art. 307 § 1 k.p.k. musiało być ocenione jako błąd ustawodawcy²⁸. W sytuacji wskazanej powyżej, całkiem realna byłaby praktyka, w której Policja po wpłynięciu zawiadomienia o przestępstwie, z którego wynikałoby, że przestępstwa nie popełniono, jeszcze tego samego dnia wydawałaby postanowienie o umorzeniu rejestrowym. Jeśli z zawiadomienia o przestępstwie wynika, że przestępstwa nie było, to decyzją negatywną w tej mierze jest postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania²⁹, a nie o jego umorzeniu.

W kwestii art. 307 § 1 k.p.k. i możliwości umorzenia rejestrowego na podstawie wyników postępowania sprawdzającego należy dodać, że przyjęcie takiej regulacji prowadziło do zatarcia różnic pomiędzy czynnościami procesowymi a czynnościami, które procesowymi nie są³⁰. Czynności sprawdzające, zgodnie z § 1 art. 307 k.p.k., dotyczą żądania uzupełnienia w wyznaczonym terminie danych zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie lub sprawdzenia faktów w tym zakresie. Według § 94 regulaminu prokurator-

²⁷ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 444.

²⁸ R. A. Stefański, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 288–289.

²⁹ S. Waltoś, Tak zwane umorzenie rejestrowe..., *op. cit.*, s. 281.

³⁰ A. Taracha, Problemy legislacyjne..., *op. cit.*, s. 118.

skiego³¹, czynności, o których mowa w art. 307 § 1 k.p.k., mogą polegać w szczególności na: 1) zażądaniu przedstawienia dodatkowych dokumentów niezbędnych dla prawidłowej oceny zdarzenia, którego dotyczy zawiadomienie, 2) zażądaniu przeprowadzenia kontroli w określonym zakresie, 3) przyjęciu uzupełniających informacji od przedstawiciela pokrzywdzonej instytucji lub organu kontroli, 4) zażądaniu nadesłania dokumentacji lekarskiej dotyczącej osoby pokrzywdzonej. Te czynności nie są protokołowane, toteż nie mają charakteru czynności procesowych, a ich wyniki zaś nie nabierają mocy dowodowej w postępowaniu karnym, jeśli zostanie ono następnie wszczęte³². Wprawdzie w art. 307 § 2 i 3 k.p.k. dopuszczono przeprowadzenie w formie protokołarnej przyjęcie ustnego zawiadomienia o przestępstwie, wniosku o ściganie, przesłuchanie w charakterze świadka osoby zawiadamiającej, lecz te czynności nie oznaczają wszczęcia postępowania przygotowawczego. W nauce już dawno przyjęto, że nie jest dopuszczalne prowadzenie czynności sprawdzających zmierzających do wykrycia sprawcy przestępstwa lub jego ujęcia, a zatem nie można rozpytywać osoby podejrzanej, zatrzymać albo poddać badaniom lub oględzinom; czynności te mogą być przeprowadzone w trybie art. 308 § 1 k.p.k. albo po wszczęciu śledztwa lub dochodzenia³³. Natomiast czynności sprawdzające przeprowadzane przez organ ścigania przed umorzeniem rejestrowym koncentrują się na wykryciu sprawcy, więc dopuszczając przeprowadzenie postępowania sprawdzającego, w ramach którego nie sposób ustalić osoby sprawcy i jednocześnie wymagając, aby dotychczasowe czynności zmierzały do wykrycia sprawcy, ustawodawca wykreował „legislacyjny bubel”. Krytyczne głosy w doktrynie sprawiły, że ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. jeszcze w okresie swego *vacatio legis* została znowelizowana ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r., która jeśli chodzi o postępowanie rejestrowe wykluczyła możliwość szybszego umarzania dochodzeń po przeprowadzeniu tylko postępowania sprawdzającego³⁴.

Umorzenie rejestrowe dochodzenia możliwe jest obecnie po przeprowadzeniu czynności w niezbędnym zakresie (art. 308 § 1 k.p.k.) lub po upływie trwającego co najmniej 5 dni dochodzenia. O ile czynności sprawdzające nie mieszczą się w ramach pojęcia „postępowanie przygotowawcze”, to czynno-

³¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1992 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 1992 r., Nr 38, poz. 163 z późn. zm.).

³² T. Grzegorzczak, J. Tyłman, *Polskie postępowanie...*, *op. cit.*, s. 621–622.

³³ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, s. 349–350.

³⁴ Chodzi o art. 4 pkt 1 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003 r., Nr 111, poz. 1601), na mocy którego skreślono z treści art. 325f § 1 k.p.k. zwrot „art. 307 § 1”.

ści w niezbędnym zakresie zastępują formalne wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania, a to, co zostanie w ich trakcie przeprowadzone, ma charakter czynności procesowych. Rezygnacja zaś ze ścigania po przeprowadzeniu czynności w trybie art. 308 § 1 k.p.k. przybiera formę postanowienia o umorzeniu, a nie o odmowie wszczęcia. Ustawa karnoprocesowa jest wyraźna, jeśli chodzi o zaliczenie czynności z art. 308 k.p.k. do postępowania przygotowawczego, bowiem stanowi w przepisie § 6 art. 308 k.p.k., że w wypadkach wskazanych w § 1 i § 2 czas trwania śledztwa lub dochodzenia liczy się od dnia pierwszej czynności, a zatem już pierwsza czynność wszczyna postępowanie. Art. 325f § 1 k.p.k. odsyła jedynie do przepisu § 1 a nie do przepisu § 2 art. 308 k.p.k., ponieważ ten ostatni normuje uproszczony tryb przedstawiania zarzutów, co oczywiście w postępowaniu rejestrowym nie zachodzi, gdyż w jego trakcie sprawca nie zostaje wykryty. Art. 308 § 1 k.p.k. nie wymienia wszystkich czynności, które mogą być przeprowadzane w ramach czynności w niezbędnym zakresie, lecz wskazuje je w sposób przykładowy³⁵. Zgodnie z tym przepisem, w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k. w stosunku do osoby podejrzanej, w tym także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów, wydzielin organizmu, wymazu ze śluzówki policzków. Wprawdzie czynności w niezbędnym zakresie dotyczą wszelkich przestępstw, to jednak umorzenie rejestrowe dochodzenia, po uzyskaniu informacji pochodzących z przeprowadzonych w oparciu o art. 308 § 1 k.p.k. czynności, możliwe jest tylko wówczas, gdy czynności te dotyczyły przestępstwa, które może być przedmiotem dochodzenia. Jeśli okaże się, że w danym przypadku powinno być prowadzone śledztwo, umorzenie rejestrowe dochodzenia jest niedopuszczalne³⁶. Istotne jest to, że czynności w niezbędnym zakresie mają charakter czynności dowodowych i w sytuacji podjęcia umorzonego postępowania z powodu wykrycia sprawcy dotychczas zebrane dowody na dalszym etapie postępowania mogą stanowić podstawę ustaleń faktycznych.

³⁵ M. Kowalski, Czynności w niezbędnym zakresie w postępowaniu karnym, *Prokuratura i Prawo* 2003, nr 1, s. 42.

³⁶ K. T. Boratyńska, (w:) K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 591.

W doktrynie wyrażono również pogląd, iż czynności niecierpiące zwłoki, co do zasady, nie upoważniają do sięgania po art. 325f § 1 k.p.k., bowiem celem zabezpieczeń dowodowych w trybie art. 308 k.p.k. nie jest ustalanie, kim jest sprawca, jego wykrycie i ujęcie³⁷. Z takim stanowiskiem nie można się zgodzić, ponieważ skoro faktyczne wszczęcie procesu ma na celu wykonanie czynności zmierzających do wyjaśnienia okoliczności przestępstwa, to także ujawnienia i ujęcia sprawcy³⁸. Po pierwsze, do czynności w niezbędnym zakresie odnoszą się cele postępowania przygotowawczego z art. 297 § 1 k.p.k., jakkolwiek z mniejszą rolą pkt. 3 (zebranie danych osobopoznawczych i przeprowadzenie wywiadu środowiskowego), a z uwypukleniem pkt. 5 – „zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu”, to jednak wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy jest jednym z celów zasadniczych tego stadium procesu, natomiast, po drugie, twierdzenie, że czynności w niezbędnym zakresie nie koncentrują się na wykryciu sprawcy, jest w kolizji z treścią § 2 art. 308 k.p.k., który w toku czynności wymienionych w § 1 przewiduje możliwość przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Aby można było przedstawić zarzuty, to dotychczasowe czynności, w tym wypadku czynności przeprowadzone na podstawie art. 308 § 1 k.p.k., muszą dostarczyć informacji uzasadniających dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba.

W zdecydowanej większości spraw postępowanie rejestrowe ma zastąpienie do dochodzenia, które jest prowadzone na zasadach ogólnych. Oznacza to, że konieczne jest wydanie postanowienia o wszczęciu dochodzenia (art. 303 w zw. z art. 325a k.p.k.), które rozpoczyna bieg postępowania przygotowawczego. Mimo że postanowienie o wszczęciu dochodzenia ogranicza się do wskazania czynu i jego kwalifikacji prawnej, a ustawa zwalnia organ procesowy od sporządzenia uzasadnienia (art. 325e § 1 k.p.k.), to zostaje określony zakres przedmiotowy postępowania. Dochodzenie może być poprzedzone czynnościami sprawdzającymi, co nie jest sprzeczne z przedstawionymi poglądami, że jest wykluczone umorzenie rejestrowe jedynie po przeprowadzeniu czynności sprawdzających, ponieważ w tej sytuacji czynności z art. 307 § 1 k.p.k. pozwalają organowi zweryfikować informacje pochodzące z doniesienia o przestępstwie, które po potwierdzeniu uzasadniają formalne wszczęcie postępowania w sprawie (*in rem*).

Przy omawianiu instytucji umorzenia rejestrowego pojawiają się wątpliwości związane z terminami procesowymi. Chodzi o to, jaki termin musi upłynąć, aby możliwe było umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do

³⁷ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym, Kraków 2005, s. 807–808.

³⁸ M. Kowalski, Czynności w niezbędnym zakresie..., *op. cit.*, s. 40.

rejestr przestępstw oraz czy istnieją okresy maksymalne, po upływie których dochodzenia w trybie rejestrowym umorzyć nie można. Z przepisu art. 325f § 1 k.p.k., stanowiącego, iż zakres czynności postępowania rejestrowego ogranicza się do czynności z art. 308 § 1 k.p.k. lub prowadzonego przez okres co najmniej 5 dni dochodzenia, wyływa wniosek, że wskazany minimalny termin 5-dniowy do prowadzenia dochodzenia nie dotyczy czynności w niezbędnym zakresie. Czynności z art. 308 § 1 k.p.k. mogą być dokonywane w ciągu 5 dni od dnia pierwszej czynności (art. 308 § 5 k.p.k.), więc trudno, aby organ procesowy jednocześnie zachował ten stanowczy termin 5 dni oraz mógł podjąć decyzję o umorzeniu rejestrowym dopiero po upływie 5 dni dochodzenia. Przepis art. 325f § 1 k.p.k. posługuje się alternatywą „czynności, o których mowa w art. 308 § 1, lub prowadzonego przez okres co najmniej 5 dni dochodzenia”, a interpretacja językowa tej kwestii pozwala przyjąć, że termin 5 dni ustawodawca ograniczył do dochodzenia wszczętego w tradycyjny sposób, zatem umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw, po przeprowadzeniu czynności z art. 308 § 1 k.p.k., może nastąpić także przed upływem 5 dni³⁹.

Ustalenie minimalnego 5-dniowego okresu postępowania rejestrowego, gdy nastąpiło wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania, nie było do końca przesądzone w trakcie prac parlamentarnych. Projekt prezydencki z grudnia 2001 r.⁴⁰ przewidywał w przepisie § 1 art. 472a k.p.k., że dochodzenie trwałoby co najmniej 7 dni, ale nie dłużej niż miesiąc. Natomiast Senat wniósł poprawkę, proponując, aby dochodzenie trwało do 7 dni⁴¹. Taka propozycja określenia terminu maksymalnego bez wskazania terminu minimalnego do prowadzenia dochodzenia spotkała się z uzasadnioną krytyką S. Waltosia, że gdyby tak się stało, powstałoby niebezpieczeństwo szybkiego umarzenia postępowania, prawie natychmiast po otrzymaniu zawiadomienia o przestępstwie, bez prób procesowego wykrycia i utrwalenia dowodów, tylko dlatego, że „nie stwierdzono dostatecznych podstaw do wykrycia sprawy w drodze dalszych czynności procesowych”⁴². Obecny kształt art. 325f § 1 k.p.k. obliguje Policję jako podstawowy organ dochodzeniowy do prowadzenia w ciągu 5 dni czynności wykrywczych, a nie ogranicza jej roli do przyjęcia zgłoszenia o przestępstwie i na tej podstawie zakwalifikowania zdarzenia jako podlegającego wpisowi do rejestru.

³⁹ Taki pogląd prezentuje także R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 447.

⁴⁰ Szersze omówienie tego projektu w pracy E. Skrętowicza, Proponowane zmiany w ustawie karnej procesowej z grudnia 2001 r., (w:) T. Bojarski, E. Skrętowicz (red.), Nowe prawo karne po zmianach, Lublin 2002, s. 113.

⁴¹ A. Taracha, Problemy legislacyjne..., *op. cit.*, s. 117.

⁴² S. Waltoś, Główne nurty nowelizacji..., *op. cit.*, s. 14.

Słuszna jest uwaga D. Osowskiej, że termin 5-dniowy, w którym nie uzyskano dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy, uprawniający do umorzenia rejestrowego, wydaje się bardzo krótki, zważywszy, że na całe dochodzenie, którego zadaniem jest między innymi wykrycie sprawcy (art. 297 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 325a k.p.k.), ustawodawca przewidział 2 miesiące z możliwością przedłużenia do 3 miesięcy (art. 325i § 1 k.p.k.)⁴³. Skrócenie fazy dochodzenia *in rem* do 5 dni, a do tego sprowadza się ustanowienie tak krótkiego terminu 5 dni prowadzenia dochodzenia, po upływie którego postępowanie może być umorzone rejestrowo, może budzić zastrzeżenia, gdyż przykładowo na czynności sprawdzające, które pozwalają stwierdzić, że jest faktyczna podstawa procesu, ustawodawca przewidział termin 30 dni (art. 307 § 1 zd. drugie k.p.k.)⁴⁴. Poza tym, w nauce prezentowane jest również stanowisko, że ustanowienie pięciodniowego terminu wcale nie daje gwarancji, że czynności procesowe będą w tym okresie przez Policję podejmowane, ponieważ Policja może z łatwością wymóg prowadzenia dochodzenia przez pięć dni obejść, umarzając po prostu postępowanie (np. z powodu niewykrycia sprawcy) bez wpisywania sprawy do rejestru przestępstw⁴⁵. Choć przepis art. 325f § 1 k.p.k., mówiący o prowadzeniu dochodzenia przez co najmniej 5 dni, nie jest zredagowany w sposób optymalny, to jego efektywność uzależniona jest w większym stopniu od podejścia organów stosujących ten przepis niż od samej konstrukcji prawnej.

Ustawodawca nie określił górnej granicy okresu postępowania rejestrowego. To postępowanie swym zakresem przedmiotowym obejmuje przestępstwa, co do których przewidziane jest prowadzenie dochodzenia, a zatem z formalnego punktu widzenia mogą to być terminy przewidziane dla dochodzenia – podstawowy 2 miesiące, a po przedłużeniu dochodzenia na mocy decyzji prokuratora – termin 3 miesięcy (art. 325i § 1 k.p.k.). Za taką interpretacją nie przemawia *ratio legis* postępowania rejestrowego, które ma dać Policji instrument szybkiego zakańczania dochodzenia w razie niewykrycia sprawcy, a także przyjęcie terminów zakreślonych do prowadzenia dochodzenia w art. 325i § 1 k.p.k. ztracałoby różnicę między umorzeniem dochodzenia w postępowaniu rejestrowym a umorzeniem – wobec niewykrycia sprawców – dochodzenia „zwyczajnego”⁴⁶. Na temat maksymalnego czasu trwania postępowania rejestrowego występuje w doktrynie kilka poglądów. Jeden z nich głosi, że rozsądnym wydaje się przyjęcie, że po ewentualnym przedłużeniu dochodzenia na czas do trzech miesięcy, Policja nie

⁴³ D. Osowska, (w:) A. Bułsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kała, D. Osowska, A. Lach, Przebieg procesu..., *op. cit.*, s. 63–64.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 64.

⁴⁵ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgrzyzek, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 159.

⁴⁶ J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 790.

powinna wydawać postanowienia o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw⁴⁷. Podobne stanowisko prezentuje W. Grzeszczyk, którego zdaniem czasowe granice prowadzonego w ramach postępowania rejestrowego dochodzenia powinny być krótsze od podstawowego czasu trwania dochodzenia⁴⁸. Z kolei R. A. Stefański stwierdził, iż dochodzenie takie, by uczynić zadość celowi wprowadzenia tej instytucji, nie powinno trwać dłużej niż połowa okresu określonego dla dochodzenia, tj. miesiąc⁴⁹. Jeszcze krótszy okres prowadzenia dochodzenia przed umorzeniem rejestrowym przewiduje propozycja T. Grzegorzcyka, którego zdaniem dochodzenie na gruncie art. 325f k.p.k. powinno być nie dłuższe niż kilkunastodniowe⁵⁰. Jakkolwiek brak wyraźnego wskazania, jaki jest maksymalny okres postępowania rejestrowego, to należy przyjąć, że termin miesięczny jest w zasadzie wystarczający do prowadzenia czynności mających na celu wykrycie sprawy. Nie bez znaczenia jest również to, że projekt art. 472a k.p.k., stanowiący pierwowzór dla obecnego art. 325f k.p.k., przewidywał dochodzenie trwające nie dłużej niż miesiąc.

Problematyczna wydaje się kwestia, jaki organ jest uprawniony do prowadzenia postępowania rejestrowego. Odpowiedzi na tak postawione pytanie nie można znaleźć w treści § 1 art. 325f k.p.k., który stwierdza, iż „można wydać postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw”, co sugeruje, że uprawnienie takie przysługuje każdemu organowi prowadzącemu postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia⁵¹. Ustawodawca natomiast w przepisach § 2 i § 3 art. 325f k.p.k., dotyczących odpowiednio podejmowania po umorzeniu czynności zmierzających do wykrycia sprawcy oraz trybu podejmowania umorzonego postępowania, wymienił wprost Policję jako adresata tych norm. Można przyjąć, iż także wyłącznym adresatem § 1 art. 325f k.p.k. jest Policja, a niewymienienie jej w tym przepisie to błąd legislacyjny. Za takim rozwiązaniem przemawia nie tylko analiza prac nad postępowaniem rejestrowym, w trakcie których jednoznacznie wskazywano, iż nowa instytucja ma odciążać pracę Policji⁵²,

⁴⁷ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 159.

⁴⁸ W. Grzeszczyk, Główne kierunki zmian..., *op. cit.*, s. 12.

⁴⁹ R. A. Stefański, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 292; podobnie J. Grajewski, *op. cit.*, s. 789–790.

⁵⁰ T. Grzegorzcyk, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 808.

⁵¹ K. Boratyńska, Umorzenie rejestrowe dochodzenia..., *op. cit.*, s. 229.

⁵² Świadczy o tym chociażby Stanowisko Rządu z dnia 25 marca 2002 r. wobec prezydenckiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 182), w którym to dokumencie na s. 7 czytamy: „Wydatnym ułatwieniem dla Policji powinno być wprowadzenie możliwości szybkiego umorzenia postępowania uproszczonego i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw, gdy już w początkowym stadium postępowania okaże się, że brak jest perspektyw wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych (art. 472a)”.

a nie innych organów, ale przede wszystkim to, iż na mocy art. 311 § 1 k.p.k. na Policji spoczywa główny ciężar walki z przestępczością. Wprawdzie, zgodnie z art. 312 k.p.k., uprawnienia Policji przysługują także organom Straży Granicznej oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a także w zakresie ich właściwości innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych, co sugerowałoby, że także uprawnienie do prowadzenia postępowania rejestrowego⁵³, lecz za R. A. Stefańskim należy przyjąć, iż art. 312 k.p.k. nie obejmuje sytuacji opisanej w art. 325f k.p.k., który jest w tym zakresie przepisem szczególnym⁵⁴. Nie tylko względy *stricte* prawne, ale i merytoryczne przemawiają za przyznaniem Policji wyłącznej kompetencji do umarzania dochodzeń w trybie rejestrowym, ponieważ to Policja dysponuje najbardziej rozbudowanymi możliwościami wykrycia sprawcy.

Przesłanką umorzenia dochodzenia i wpisania sprawy do rejestru przestępstw jest stwierdzenie, iż dane uzyskane w toku czynności, o których mowa w art. 308 § 1 k.p.k., lub prowadzonego przez okres co najmniej 5 dni dochodzenia, nie stwarzają podstaw dostatecznych do wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych. Umorzenie powinno być poprzedzone analizą dotychczas przeprowadzonych czynności procesowych, z których ma wynikać, iż dotychczasowe czynności nie prowadzą do wykrycia sprawcy oraz analizą, jakie dotychczas nie przeprowadzone czynności, a które są przydatne do wykrycia sprawcy, można jeszcze w konkretnym przypadku przeprowadzić. Takie rozumowanie musi się jednak mieścić w realiach sprawy, ponieważ nawet przy nieskomplikowanym stanie faktycznym, np. kradzieży rowerów z komórki, możliwe jest przesłuchanie kilkudziesięciu lub więcej mieszkańców danego budynku, lecz jeśli kilku z nich stwierdza jednoznacznie, że niczego podejrzanego nie zaobserwowali i nie wiedzą, kto mógł dokonać kradzieży z włamaniem, to mało prawdopodobna jest okoliczność, że ta sama czynność procesowa przesłuchania wielu osób doprowadzi do wykrycia sprawców. Jeśli te dalsze czynności procesowe, ale już nie operacyjno-rozpoznawcze, negatywnie prognozują co do wykrycia sprawcy, to umorzenie z wpisaniem sprawy do rejestru jest uzasadnione.

Decyzja kończąca postępowanie rejestrowe przybiera formę postanowienia wydawanego przez Policję, w którym zawarte są dwa elementy: umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw. Podstawę prawną umorzenia stanowi art. 322 § 1 i art. 325f § 1 k.p.k., a jego przyczynę faktyczną niewykrycie sprawcy (-ów)⁵⁵. Zdaniem S. Waltosia, przyczyna umorzenia rejestrowego mieści się w ramach typowej przyczyny umorzenia

⁵³ Tak m.in. J. Grajewski, (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 789.

⁵⁴ R. A. Stefański, (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 446.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 449.

śledztwa czy dochodzenia z art. 322 § 1 k.p.k., którą jest brak dostatecznych podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, co może nasuwać wątpliwość odnośnie potrzeby wprowadzenia postępowania rejestrowego do naszego porządku prawnego⁵⁶. Ustawodawca, o czym świadczy treść § 184 pkt 1 i 2 regulaminu prokuratorskiego, rozdzielił dotychczas jednolitą przyczynę niewykrycia sprawcy przestępstwa na dwie odrębne: niewykrycie sprawcy przestępstwa oraz niewykrycie sprawcy przestępstwa i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw. Ten nieco sztuczny zabieg wyodrębnienia jako przyczyny umorzenia niewykrycia sprawcy przestępstwa i wpisania sprawy do rejestru przestępstw ma podkreślać samodzielność przepisu § 1 art. 325f k.p.k.

Postanowienie o umorzeniu z wpisaniem sprawy do rejestru przestępstw może być zamieszczone w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie (art. 325e § 1 zd. drugie k.p.k. w zw. z art. 304a k.p.k.) albo, co przeważnie występuje w praktyce, stanowić odrębny akt procesowy. To postanowienie, podobnie jak większość postanowień w dochodzeniu, nie wymaga sporządzenia uzasadnienia. Takie rozwiązanie nie jest właściwe, ponieważ brak uzasadnienia postanowienia o umorzeniu rejestrowym, choćby krótkiego, może rodzić u pokrzywdzonego przekonanie, że organ procesowy w jego sprawie nie zrobił nic albo zrobił niewiele. *De lege ferenda* należałoby postulować wprowadzenie obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia o umorzeniu rejestrowym dochodzenia, lecz to uzasadnienie nie musiałoby koniecznie zawierać części poświęconej analizie stanu faktycznego, bo ten dla pokrzywdzonego jest znany, lecz powinno zawierać wskazanie, jakie czynności procesowe zostały przeprowadzone, dlaczego dotychczasowe działania nie doprowadziły do wykrycia sprawcy oraz przeprowadzenie jakich czynności po umorzeniu przewiduje organ, aby ustalić sprawcę. Poznanie przez pokrzywdzonego motywów Policji co do podjętej decyzji o umorzeniu mogłoby niejednokrotnie powstrzymać pokrzywdzonego od skarżenia takiej decyzji, bowiem niejednokrotnie składa on zażalenie, aby dowiedzieć się, dlaczego jego sprawa została umorzona. Postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw wymaga zatwierdzenia przez prokuratora (art. 325e § 2 k.p.k.), który także stosownie do art. 230–233 k.p.k. wydaje decyzję w zakresie przedmiotów rzeczowych. Postanowienie o umorzeniu rejestrowym dla swej skuteczności wymaga zatwierdzenia przez prokuratora, który tym samym dokonuje kontroli zasadności umorzenia dochodzenia. Jest to w istocie nadzór następczy prokuratora nad prowadzonym dochodzeniem, bowiem ustawa nie nakazuje powiadamiania prokuratora o wszczęciu dochodzenia (art. 325e § 3 k.p.k.).

⁵⁶ S. Wałtoś, Główne nurty nowelizacji..., *op. cit.*, s. 14.

Dopiero po uprawomocnieniu się decyzji o umorzeniu rejestrowym dochodzenia sprawę przekazuje się Policji w celu wpisania do rejestru przestępstw⁵⁷.

Ustawa nie określa, czym jest rejestr przestępstw ani nie zawiera delegacji ustawowej do uregulowania sposobu rejestrowania spraw umorzonych w trybie art. 325f § 1 k.p.k.⁵⁸. Wystarczy wspomnieć, że projekt poselski z 2002 r. przewidywał, iż szczegółowe zasady i tryb wpisywania sprawy do rejestru przestępstw zostanie określony w drodze rozporządzenia, co wobec braku takiej regulacji w ramach postępowania rejestrowego należy uznać za mankament instytucji. Zdaniem R. A. Stefańskiego, kwestia prowadzenia rejestru przestępstw powinna być uregulowana zarządzeniem Komendanta Głównego Policji⁵⁹.

Postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw jako decyzja kończąca postępowanie przygotowawcze podlega zaskarżeniu. Przepis § 4 art. 325f k.p.k. stwierdza, że środkiem zaskarżenia jest zażalenie na zasadach ogólnych. Rozwiązanie to jest niejasne i sugeruje, że zasadami ogólnymi są reguły przewidziane w art. 465 k.p.k. W takim wypadku zażalenie na postanowienie o umorzeniu rejestrowym rozpatrywałby prokurator nadrzędny nad tym, który zatwierdził postanowienie (art. 456 § 2 k.p.k.) i na tym kończyłaby się droga zaskarżenia⁶⁰. Taka interpretacja sformułowania „na zasadach ogólnych” prowadziłaby jednak, co podkreśla T. Grzegorzczak, do pozbawienia możliwości wywołania szybkiej kontroli sądowej, czyli prawa do sądu⁶¹. Zasada prawa do sądu jest bowiem wyrażona *expressis verbis* w art. 45 ust. 1 Konstytucji, stanowiącym, iż każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Podobnie brzmią art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, których Polska jest stroną. Poza tym, uznanie, iż na postanowienie o umorzeniu rejestrowym przysługuje zażalenie według ogólnych zasad instancyjnego postępowania zażaleniowego w pionie prokuratorskim, oznaczałoby niczym nieuzasadnione zróżnicowanie podobnych sytuacji, ponieważ na postanowienie o umorzeniu dochodzenia prowadzonego w zwyczajnym zakresie przysługiwałoby zażalenie do prokuratora nadrzędnego nad tym, który postanowienie zatwierdził, a w razie nieprzychylenia się tego prokuratora do zażalenia, kierowałby je do sądu (art. 306 § 2 k.p.k. w zw. z art. 325a k.p.k.). Część komentatorów od razu wykluczyła możliwość interpretacji, iż odwołanie się w przepisie § 4 art. 325f k.p.k. może wskazy-

⁵⁷ W. Grzeszczyk, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2005, s. 304.

⁵⁸ P. Hofmański (red.), E. Sadzik, K. Zgrzyzek, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 158.

⁵⁹ R. A. Stefański, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 293.

⁶⁰ R. H. Skwarczyński, Postępowanie rejestrowe..., *op. cit.*, s. 642.

⁶¹ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 809.

wać, iż chodzi o przepis art. 465 k.p.k.⁶². W doktrynie wskazano również, że gdyby przyjęto taką wykładnię, która wykluczałaby możliwość złożenia przez pokrzywdzonego zażalenia do sądu, to skutkowałoby wyłączeniem możliwości wniesienia przez pokrzywdzonego skargi subsydiarnej w trybie art. 55 k.p.k.⁶³. Wydaje się, że akurat ten argument ma najmniejszą siłę przekonywania, ponieważ subsydiarny akt oskarżenia, identycznie jak pozostałe typy aktów oskarżenia, musi wskazywać osobę, przeciwko której kieruje się oskarżenie, podczas gdy przesłanką umorzenia rejestrowego jest nieznanostwo sprawcy przestępstwa.

W zakresie rozumienia terminu „na zasadach ogólnych” z art. 325f k.p.k., należy podzielić pogląd T. Grzegorzcyka, który stwierdził: „Mając zatem na uwadze potrzebę ochrony praw pokrzywdzonego, normy ustawy zasadniczej, wykładnię systemową i celowościową, rozumowanie *a maiori ad maius*, opowiedzieć się należy za przyjęciem, iż na gruncie art. 325f § 4 winno mieć pełne zastosowanie rozwiązanie przewidziane w art. 306 (stosowane w dochodzeniu poprzez art. 325a), a przez zasady ogólne należy tu rozumieć „ogólne” zasady zaskarżania decyzji o umorzeniu postępowania przygotowawczego”⁶⁴. Odnośnie omawianego zagadnienia Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 czerwca 2004 r. (sygn. I KZP 7/04, OSNKW 2004, nr 6, poz. 56)⁶⁵, stwierdził, iż zwrot „na zasadach ogólnych”, zawarty w art. 325f § 4 k.p.k., oznacza, że zażalenie na postanowienie o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw podlega rozpoznaniu w trybie przewidzianym w art. 306 § 2 k.p.k. Podzielając zapatrywanie prawne Sądu Najwyższego, należy dodać, że oprócz instytucji zatwierdzenia postanowienia o umorzeniu rejestrowym przez prokuratora, to właśnie zażalenie z otwarciem drogi sądowej ma gwarancyjny charakter, iż postępowanie rejestrowe zostało przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Umorzenie dochodzenia w trybie rejestrowym nie oznacza, że sprawa została definitywnie zamknięta, a sprawca czynu nie zostanie wykryty. Przepis § 2 art. 325f k.p.k. obliguje Policję po umorzeniu postępowania do prowadzenia, na podstawie odrębnych przepisów, czynności w celu wykrycia sprawcy i uzyskania dowodów. Tymi czynnościami są czynności operacyjno-

⁶² Takie stanowisko zajęli m.in.: R. A. Stefański, *Postępowanie „rejestrowe”...*, *op. cit.*, s. 293; S. Waltoś, *Tak zwane umorzenie rejestrowe...*, *op. cit.*, s. 282 oraz W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego...*, *op. cit.*, s. 304.

⁶³ J. Kosonoga, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 czerwca 2004 r.*, sygn. I KZP 7/04, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 2, s. 116.

⁶⁴ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, s. 810.

⁶⁵ Uchwała SN spotkała się z pozytywnym komentarzem: K. Eichstaedt, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 czerwca 2004 r.*, *Palestra* 2005, nr 3–4, s. 271–274 oraz J. Kosonogi, *Glosa do uchwały SN z dnia 30 czerwca 2004 r.*, sygn. I KZP 7/04, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 2, s. 115–118.

rozpoznawcze, przewidziane w art. 14 ust. 1 ustawy o Policji⁶⁶. Wprowadzenie wskazanie w przepisie § 2 art. 325f k.p.k., iż Policja ma prowadzić czynności wykrywcze, nie było konieczne, gdyż taki obowiązek wynika dla niej także z tzw. prawa policyjnego. Unormowanie podkreśla jednak, że umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw nie sprowadza się do odłożenia sprawy *ad acta*, a przecież, na co zwraca się uwagę w literaturze, nie zawsze bowiem w trybie czynności procesowych można dotrzeć do źródeł dowodu osiągalnych dla czynności operacyjno-rozpoznawczych⁶⁷.

Podjęcie na nowo umorzonego postępowania jest tą instytucją procesową, która pozwala na kontynuowanie postępowania uprzednio zakończonego najczęściej w fazie *in rem*. Wykrycie sprawcy anuluje przesłankę faktyczną, która stanowiła powód umorzenia dochodzenia i wpisania sprawy do rejestru przestępstw. Ustawodawca wprowadził w przepisie § 3 art. 325f k.p.k. specyficzną konstrukcję podjęcia postępowania, która różni się od instytucji przewidzianej w art. 327 § 1 k.p.k. Ustawodawca przy konstrukcji postępowania rejestrowego odciął się od zasad ogólnych i trybu podejmowania decyzji o podjęciu umorzonego postępowania, ponieważ w art. 325f § 3 *in fine* k.p.k. stwierdził, iż przepisu art. 327 § 1 k.p.k. nie stosuje się. Przede wszystkim, dla podjęcia umorzonego postępowania rejestrowego ustawa wymaga, aby ujawnione zostały dane pozwalające na wykrycie sprawcy, podczas gdy podjęcie na nowo umorzonego postępowania na zasadach ogólnych (art. 327 § 1 k.p.k.) nie jest uzależnione od pojawienia się nowych danych na temat sprawcy przestępstwa. W nauce wskazuje się, że postępowanie może być podjęte w oparciu o przepis art. 327 § 1 k.p.k. zarówno wówczas, gdy przyjęta zostanie odmienna od dotychczasowej ocena zebranego w sprawie materiału dowodowego, przez prokuratora, który postępowanie umorzył lub zatwierdził postanowienie o umorzeniu, jak i wówczas, gdy prokurator nadrzędny nad tym prokuratorem, władny uczynić to ze względu na funkcjonującą w prokuraturze zasadę dewolucji, zajmie w kwestii zasadności postanowienia o umorzeniu pogląd odmienny od poglądu prokuratora, który postępowanie to umorzył lub zatwierdził postanowienie o umorzeniu wydane przez organ nieprokuratorski⁶⁸. Takie okoliczności, w myśl § 4 art. 325f k.p.k., nie uzasadniają podjęcia umorzonego rejestrowo dochodzenia. Inna *differentia specifica* polega na wskazaniu organu decydującego o podjęciu umorzonego rejestrowo dochodzenia. Decyzję o podjęciu podej-

⁶⁶ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r., Nr 7, poz. 58 z późn. zm.).

⁶⁷ Szerzej A. T a r a c h a, Czynności operacyjno-rozpoznawcze i karnoprosesowe – podobieństwa i różnice, (w:) *Doctrina Multiplex Veritas Una*. Księga jubileuszowa ofiarowana Prof. Mariuszowi Kulickiemu, A. Bułsiewicz, A. Marek, V. Kwiatkowska-Darul (red.), Toruń 2004, s. 329 i n.

⁶⁸ P. H o f m a ń s k i (red.), E. S a d z i k, K. Z g r y z e k, Kodeks postępowania..., *op. cit.*, s. 180.

muje Policja, a nie prokurator, który przecież zatwierdził umorzenie dochodzenia. Postanowienie o podjęciu nie wymaga zatwierdzenia przez prokuratora, co stawia pod znakiem zapytania skuteczność wyrażonego w art. 326 § 1 k.p.k. sformułowania „prokurator sprawuje nadzór nad postępowaniem przygotowawczym w zakresie, w jakim go sam nie prowadzi”. W doktrynie stwierdzono, iż przed wydaniem postanowienia o podjęciu na nowo dochodzenia Policja nie może z własnej inicjatywy dokonywać czynności dowodowych w celu sprawdzenia okoliczności uzasadniających wydanie postanowienia, a takie uprawnienie przysługuje tylko prokuratorowi, który może zlecić przeprowadzenie tych czynności Policji (art. 327 § 3 k.p.k.)⁶⁹. Nie wydaje się jednak, aby była to częsta praktyka, ponieważ Policja na podstawie własnych regulacji może dokonywać czynności pozaprocesowych bez uzyskiwania zgody prokuratora czy też oczekiwania na jego polecenie, a te czynności sprowadzają się w zakresie postępowania rejestrowego do ustalenia sprawcy przestępstwa. O wydaniu przez Policję postanowienia o podjęciu postępowania nie zawiadamia się prokuratora. Wynika to z treści przepisu art. 325f § 3 *in fine* k.p.k., stanowiącego, iż przepisu art. 305 § 3 zd. pierwsze nie stosuje się. Kolejna różnica polega na tym, że o wydaniu postanowienia o podjęciu należy zawiadomić strony, którą w tym wypadku jest pokrzywdzony, na co wskazuje art. 100 § 2 *in fine* k.p.k., ale także na podstawie art. 325f § 4 k.p.k., nakazującego stosować odpowiednio art. 305 § 4 k.p.k., osobę lub instytucje państwową, samorządową lub społeczną, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie.

Institucja postępowania rejestrowego jest szeroko wykorzystywana w pracy Policji, co wykazują dane statystyczne jednostek organizacyjnych prokuratury⁷⁰. W roku 2003 r. 257 tys. spraw zostało umorzonych przez Policję i zatwierdzonych przez prokuratora w trybie art. 325f k.p.k., a przecież ta liczba odnosi się tylko do II półrocza 2003 r., bowiem przepisy o postępowaniu rejestrowym obowiązują od 1 lipca 2003 r. Natomiast w roku 2004 liczba umorzeń w trybie art. 325f k.p.k. z powodu niewykrycia sprawców wyniosła nieco ponad 521 tys., a w I półroczu 2005 r. w trybie rejestrowym umorzono 224,5 tys. dochodzeń. Jakkolwiek same wartości liczbowe umorzeń nie oddają charakteru unormowania art. 325f k.p.k., to jednak można z pełną odpowiedzialnością odnotować, że przepisy postępowania rejestrowego przyjęły się w praktyce.

W podsumowaniu rozważań na temat instytucji umorzenia rejestrowego należy odnieść się do zarzutów wobec tej regulacji jakoby umorzenie docho-

⁶⁹ Tak R. A. S t e f a ń s k i, Postępowanie „rejestrowe”..., *op. cit.*, s. 293.

⁷⁰ Informacje o liczbie umorzonych w trybie art. 325f k.p.k. spraw pochodzą z informacji statystycznych powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w 2003 i 2004 r. oraz w I półroczu 2005 r., które są zamieszczone na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości: www.ms.gov.pl

dzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw stanowiło przejaw oportunistycznego ścigania⁷¹. Przyjmując za A. Murzynowskim, iż zasada oportunizmu pozwala na odstąpienie od legalistycznego obowiązku ścigania przestępstw, gdy jest to niecelowe z pewnych względów pozaprawnych, np. politycznych, społecznych, specyficznych interesów wymiaru sprawiedliwości⁷², należy stwierdzić, że kwalifikowanie umorzenia rejestrowego do kręgu rozwiązań oportunistycznych jest argumentem chybionym. Świadczy o tym, w myśl art. 10 § 1 k.p.k., obowiązek organu procesowego, w tym wypadku Policji, wszczęcia i prowadzenia postępowania, z którego to obowiązku Policja nie została zwolniona w art. 325f k.p.k. Wprawdzie dochodzenie nie musi trwać długo, bo zaledwie 5 dni, aby zakończyć się umorzeniem rejestrowym, ale przyczyna umorzenia ma charakter wymierny w postaci braku dostatecznych podstaw do wykrycia sprawcy w drodze dalszych czynności procesowych. O oportunizmie można byłoby mówić, gdyby przyczyna umorzenia brzmiała „dalsze postępowanie jest niecelowe”, „interes społeczny nie uzasadnia dalszego ścigania” lub w podobnym tonie. Oportunizmem byłoby natomiast wydawanie w ramach postępowania rejestrowego zamiast decyzji o umorzeniu, na podstawie przesłanki braku dalszych dowodów na wykrycie sprawcy, postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania. W takiej sytuacji organ procesowy, posiadając informacje o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, rezygnowałby z prowadzenia postępowania tylko z uwagi na trudności dowodowe odnośnie wykrycia sprawcy przestępstwa. Poza tym, po umorzenie dochodzenia i wpisanie sprawy do rejestru przestępstw Policja ma obowiązek prowadzić czynności operacyjno-rozpoznawcze zmierzające do wykrycia sprawcy, a po jego ustaleniu podjąć umorzone postępowanie, co stanowi przejaw związania organu procesowego zasadą legalizmu. Trafne jest zatem stwierdzenie S. Waltosia, iż chodzi tu o powrót do ścigania, nie ma więc mowy o oportunizmie⁷³. Od oportunizmu należy odróżnić tendencje oportunistyczne w pracy Policji i w tym zakresie niepokojąca może być praktyka wyczekiwania na upływ 5-dniowego terminu dochodzenia, aby można było je szybko zakończyć decyzją merytoryczną.

Umorzenie rejestrowe dochodzenia zapobiega prowadzeniu fikcyjnych postępowań, gdy możliwości wykrycia sprawcy w drodze czynności procesowych nie są zbyt duże. Instytucja umorzenia rejestrowego opiera się na trafnym założeniu, iż nie jest zadaniem organów ścigania prowadzenie po-

⁷¹ Taki zarzut wobec kształtu postępowania rejestrowego wysuwają K. Marszał (red.), S. Stachowiak, K. Zgryzek, *Proces karny...*, *op. cit.*, s. 420; C. Kulesza, (w:) B. Bieńkowska, P. Kruszyński (red.), C. Kulesza, P. Piszczek, *Wykład prawa...*, *op. cit.*, s. 317 oraz K. Boratyńska, *Umorzenie rejestrowe dochodzenia...*, *op. cit.*, s. 231.

⁷² A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 148–149.

⁷³ S. Waltos, *Tak zwane umorzenie rejestrowe...*, *op. cit.*, s. 282.

stępowania tylko dla samej idei procedowania, a do tego sprowadzałyby się pozorne czynności, gdy organ niejako z góry może założyć, że na danym etapie dochodzenia dalszych ustaleń faktycznych poczynić się nie da.